

The background of the entire page is a repeating damask pattern in a reddish-orange color on a light cream background. The pattern consists of stylized floral and foliate motifs arranged in a grid.

Slægten
fra
Fastergaard

Slægten fra Fastergaard

SLÆGTEN FRA ILDSKOV I SUNDS I TIDEN MELLEML 1670 OG 1710

I det foregaaende Afsnit saa vi, at dengang Kongen 1579 afstod sin Herlighedsret i Fastergaard til Iver Lunge, modtog Bytte bl. a. en Gaard i Sunds, Ildthorn kaldet, der hørte til Iver Lunge og hans Hustrus, Karen Brykkes, Arvegods. Da Mageskiftet efter Fru Abel Skeels Død 1585 kunde træde i Kraft, afstod Kongen igen denne Gaard, »en Enstedgaard i Sunds, Ildthornz«, til Peder Gyldenstjerne paa Thimgaard. Hvor længe han har beholdt Gaarden, er ikke oplyst, men i »Kronens Skøder« finder vi atter Gaarden nævnt, da der den 27. Marts 1618 udstedtes Skøde til Kongen fra Christen Hansen Baden til Nørgaard paa en Mængde Gods, hvoriblandt »Ildthorne« i Sunds.

Den 18. Juni 1632 udstedte Kongen et »Gavebrev til Sognepræsteembedet i Sunds paa ½ Gaard i Ildthøf i Sunds, naar Bonden, som nu bor paa den, dør, mod at svare sædvanlig Landgilde«. Nogle Aar senere gik Gaarden imidlertid ud af Kronens Eje, idet denne den 27. Marts 1646 samtidig med en Mængde andet Gods overdrog »Ilshofvet i Sunds« til Grev Valdemar Christian (Saltø ved Næstved).

Denne Gaard, som vi her træffer under mange forskellige Navne, og som i Matrikelprotokollen fra 1688 benævnes »Ildshofuid«, er det samme som Ildskov, der nu ikke længere er en enkelt Gaard, men en By med spredt Bebyggelse.

Ved Matrikelsforandringen 1688 hørte Gaarden under Lundenæs. Dens Landgildehartkorn havde hidtil været 9 Tdr. Ved den ny indførte Landmaalingsmatrikel blev den i Hartkorn ansat til 10 Tdr. 5 Skpr. 3 Fjk. 2 Alb. Der har saaledes sikkert af denne Gaard været svaret en meget læmpelig Landgilde, eftersom Hartkornet ved Ommatrikuleringen blev sat op.

Skønt Ildskov kun var en enkelt Gaard, havde den dog flere Beboere; i 1688 var der fire Familier, der samtidig boede paa Gaarden. Dette var paa den Tid ikke noget usædvanligt. Naar der saaledes var flere Fæstere paa en Ejendom, var deres Forhold, hvad Gaardens Drift angik, utvivlsomt paa det nærmeste af samme Art som i den Tids Landsbyer. Gaarden blev dreven af dem alle i Forening, dog sikkert saaledes, at hver enkelt Fæster hæftede for sin Del af Landgilde og Skatter, ligesom i Byer. Det almindelige var, at alle Fæsterne havde lige Andel i Ejendommen, saaledes, at hvis der var 3 Fæstere, skulde hver have $\frac{1}{3}$ af Udbyttet, hver svare $\frac{1}{3}$ af den samlede Landgilde og Skatter.

Med Hensyn til Boligforhold antages det, at der sædvanlig kun var een Bebyggelse, hvori alle Fæsterne husedes og havde deres Bedrift; at Forholdene dog mulig undertiden kan have udviklet sig paa anden Maade, er ikke usandsynligt.

Der haves talrige Eksempler paa, at ogsaa Hovedgaarde, navnlig i noget tidligere Tid, ved Skifte deltes mellem alle Arvinger, som altsaa ejede dem i Fællesskab. 1) Ved saadanne Skifter fik ikke blot alle en vis Andel i den egentlige Ejendom, men man har flere Eksempler paa, at ogsaa Bygningen blev delt. Der haves saaledes en meget detailleret Skifteforretning, hvorved Store Restrups Bygning (ved Aalborg) deltes mellem to Personer, Værelse for Værelse, Kammer for Kammer, baade for Hoved- og Udbygningers Vedkommende.

Naar en Bondegaard fæstedes til flere, er Bygningerne vel ogsaa, saa godt som Forholdene tillod det, bleven delte imellem disse; dog maa man antage, at Delingen, paa Grund af de smaa Forhold, kun har kunnet gennemføres i store Træk, og at flere af Gaardens Rum har maattet blive Fællesrum for alle Familier.

De fire Mænd, som i 1688 boede i Ildskov som Fæstere, hed: Niels Thomasen, Christen Pedersen, Milter Christensen 2) og Jens Jensen.

Af disse er der to, som vi har Grund til at beskæftige os med. Den ene er Milter Christensen. Fra ham nedstammer nemlig Slægten paa Fastergaard. Den anden er Niels

Thomasen, af hvis Efterkommere adskillige i nyere Tid er traadte i Slægtskabsforbindelse med Fastergaard-Slægten.

MILTER CHRISTENSEN OG HANS BØRN

Første Gang, vi finder Milters Navn nævnt, er i 1671, da han og hans Hustru Johanne fik en lille Søn Niels døbt. Fire Aar senere, 1. August 1675, førte de den Datter Kirsten til Daaben, der senere som gift blev bosat paa Fastergaard. Af deres ældre Børn kendes kun en, der hed Jens Miltersen, og som senere blev bosiddende i Gaarden Ildskov. Milter Christensen døde 1702 og begravedes den 9. Juni »i sin Alders 63de Aar«. Milters Hustru Johanne finder vi temmelig ofte nævnt i Sunds Kirkebog som Fadder og som Bæremoder. Hvornaar hun er født eller død, vides ikke. Sidste Gang hun nævnes i Kirkebogen, er Aar 1700, da hun holdt et af Niels Thomasens Børn over Daaben. 3)

Det kan anføres som noget betegnende for Sjældenheden af Navnet Milter, at Milter Christensen nævnes i Kirkebogen med Fornavn alene, samt at hans Hustru aldrig som andre Koner benævnes i Kirkebogen med sit Pigenavn, men overalt kaldes Johanne Milters. Vi ved derfor heller ikke, hvad hendes Fader hed.

1) Saaledes blev Tidemandsholm, ca. 1½ Mil Sydøst for Hjørring, 1690 delt mellem en snes Arvinger. Gaarden var et Halvhundrede Tdr. Hartkorn, men nogle af Lodderne ca. ½ Td.

Samme Gaard deltes en halv snes Aar senere, da den en kort Tid havde været samlet paa én Haand, mellem 6 Arvinger.

2) 1 Matrikelsekstrakten, der findes i Viborg Provinsarkiv, er hans Navn som Melchior Christensen.

3) Sunds Kirkebog begynder 1670, men fra 1710 og indtil 1758 mangler den.

Milter Christensen og hans Hustru Johanne's Datter Kirsten blev den 1. April 1701 trolovet med og den 12. Juni samme Aar. viet til Niels Nielsen Søhale fra Søhalegaard i Nørre Snede. I Sunds Kirkebog hedder det ved denne Lejlighed: »Hr. Jens i Nørre Snede førte Brudgommen, min Kone smykkede hende«. En Bemærkning af lignende Art findes een Gang til i Sunds Kirkebog for de nævnte 40 Aar. Forlovere nævner denne Kirkebog ellers aldrig, saa det maa have været noget enestaaende, at Præsten i N. Snede, Jens Pedersen, her var Brudgomsfører, lige saa vel som at Præstens Kone i Sunds smykkede Bruden. Bemærkningens Sjældenhed synes at tyde paa, at Brudeparret har staaet i en særlig Forbindelse med de to Præstefamilier, men af hvilken Art denne Forbindelse har været, kan der ikke siges noget bestemt om. Muligvis har de blot tjent i Præstegaardene.

Paa Fastergaard fandtes der i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede et Drikkekrus med Sølvlaag, paa hvilket der var en Indskrift med Navnene Niels Nielsen (Sø)hale og Kirsten Miltersdatter. Det er rimeligst at antage, at dette Krus har været en Gave, muligvis fra Brylluppet eller i hvert Fald vistnok fra Tiden, førend Parret flyttede til Fastergaard. Her finder vi ingensinde Tilnavnet »Søhale« i de skrevne Kilder; for den mundtlige Overlevering derimod er Navnet »Niels Nielsen Haahl« velkendt. Det er dog først Bemærkningen i Sunds Kirkebog, der har bragt Klarhed over, hvorfra Manden og Navnet stammede.

Det ganske jævnaldrende Par tog efter Brylluppet Bolig i Brudens Fødegaard Ildskov, hvor ogsaa hendes Broder omtrent samtidig satte Bo. Her kom deres Børn til Verden; det ældste, en Søn, der blev kaldt Niels, blev født Aaret efter og blev døbt Maanedsdagen efter Morfaderens Begravelsesdag. Blandt Fadderne træffer vi Jens Miltersen, men derimod ikke Mormoderen, der heller ikke senere findes blandt Fadderne til sine Børnebørn. Her blev ogsaa, i Tiden omkring 1712, den Søn Milter født til Verden, der senere hen kom til at bebo Fastergaard. Det nøjagtige Tidspunkt for hans Fødsel eller Daab kan imidlertid ikke angives, da som bemærket Kirkebogen for den Tid mangler.

Fra den Tid, da Niels Nielsen og Kirsten Miltersdatter boede i Ildskov, nemlig fra deres Bryllup og vistnok indtil de i Tiden mellem 1723 og 1725 flyttede til Fastergaard, ved vi i Grunden intet om dem udover det, her er nævnt. Om end Kaarene ikke har været store her, hvor der var saa mange Fæstere fælles om een Ejendom, saa har Niels Nielsen dog maaske nok været en efter Omstændighederne holden Mand. I de lange Restancelister over Skatter og Landgilde til Lundennæs, der er bleven fremlagte paa Hammerum og Bølling Herredsting, er Niels Nielsen i Ildskov—eller senere paa Fastergaard—ikke funden nævnt. Dette tyder paa, at han iblandt Bønderne har været en af de mere solide.

Førend vi gaar over til at fremstille Omflytningen til Fastergaard og Forholdene der, maa vi omtale den ene af de tre andre Fæstebønder, der samtidig med Milter Christensen og senere Niels Nielsen boede i Gaarden Ildskov, nemlig Niels Thomsen. Mellem disses Familier og deres Efterkommere har der nemlig baade dengang og nu været mange Tilknytningspunkter, saaledes som den efterfølgende Fremstilling vil vise.

NIELS THOMASEN OG HANS SLÆGT

Ligesom Niels Nielsen var Niels Thomsen kommen til Ildskov udensogns fra, nemlig fra Bøgild i Ikast. Hans Fader hed Thomas Nielsen (fra Bøgild), og det var rimeligvis ham, der i 1688 boede i Overgaard tæt ved Bøgild.

»Niels Thomsen fra Bøgild« trolovedes den 11. November 1682 med og viedes den 3. Juni 1683 til »Eddel Christensdatter fra Ildskov«. Der er meget, der taler for, at

denne Eddel var Søster til Milter Christensen. Nogen Aldersforskel har der vel nok været imellem dem, men dog ikke større, end at de kunde være Søsken. Man bestyrkes især deri ved at se, hvilke Faddere Niels Thomasen og Eddel har haft til deres Børn. Blandt disse finder vi især »Johanne Milters« usædvanlig ofte; og navnlig een Gang, nemlig Pinsedag 1700, sidste Gang Johanne Milters overhovedet er nævnt i Sunds Kirkebog, ser Fadderlisten paafaldende ud: »Johanne Milters bar Barnet. Faddere var Thomas Nielsen, Milter, Kirsten Miltersdatter, Jens Miltersen, Maths Sønderholm«. Milters Familie har saaledes aabenbart overfor Niels Thomasen og Eddel indtaget en særlig Stilling, der vel nok kan have været foraarsaget af andre Forhold, men som det dog heller ikke er urimeligt at søge Aarsagen til i et nært Familieskab. Umuligt er det vel ikke, at Fæstebonden (Christen Pedersen i Ildskov har været Fader til Milter og Eddel, men dette er dog aldeles usikkert.

Ved Niels Thomasen og Eddels Trolovelse, fortæller Sunds Kirkebog, var »Hr. Jørgen og hans Kone« tilstede. »Hr. Jørgen« var Sognepræsten i Ikast, Jørgen Poulsen Grum. Det nygifte Par satte efter Brylluppet Bo i Eddels Hjem, og der opvoksede nu hos dem en stor Børneflokk. Ikke mindre end tolv Gange førte de i Tiden mellem 1686 og 1710 Børn til Daaben. Af Børnene har vi her kun Anledning til at beskæftige os med to, ved Navn Thomas og Niels. Disse to dukker nemlig i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede op i Aanum i Skjern, hvor de begge blev Fæstebønder.

For at forstaa dette, maa vi erindre, at Ildskov paa den Tid ligesom Aanum hørte under Lundenæs.—Ligesom man nu køber sig en Gaard, tilfæstede man sig dengang en Gaard, idet man betalte en Indfæstningssum, der selvfølgelig rettede sig efter Gaardens Godhed og Tiderne m. m., et Halvhundrede Rdl. var kanske omtrent det normale. Var der ingen fæsteledig Gaard i Nærheden af Hjemmet, man brød sig om, blev man af Forholdene ført bort fra Hjemstavn. Man fæstede maaske nok fortrinsvis paa det Gods, hvor man var født, men i sig selv var der intet til Hinder for, at Bondesønnen paa denne Tid drog, hvorhen han selv vilde, til Søs, til Købstaden eller over paa en anden Godsejers Grund. Var man under et naadigt Herskab, der havde fæsteledigt Gods, som ikke var af for ringe Kvalitet, var det naturligt, at Bondesønnen blev paa Fødegodsets Stavn; men tvinges dertil kunde han, som sagt, ingenlunde paa den Tid, her er Tale om; Stavnsbaandet blev først indført 1733.

Vestjyderne har altid haft Ord for at have omflakkende Tilbøjeligheder, og ved et saa stort Godskompleks som Lundenæs med henved 2000 Tdr. Hartkorn Fæstegods, der tilmed laa meget spredt, var der rig Anledning til at flytte fra Øst til Vest og fra Syd til Nord. Godset var spredt i ca. 50 Sogne i omtrent en halv Snes Herreder og strakte sig lige fra Limfjorden til Varde. En Følge heraf var bl. a., at en stor Mængde af Fæsterne til Lundenæs var og sikkert altid havde været fri for Hoveri. Ildskovs Beboere har saaledes sikkert aldrig gjort Hoveriarbejde til Lundenæs.

Det var i Tiden omkring 1715, at Niels Thomasens da 24-aarige Søn, Niels Nielsen, tog en Gaard i Fæste i Aanum i den umiddelbare Nærhed af Lundenæs. Han var allerede dengang gift, nemlig med Maren Svendsdatter, Datter af Svend Christensen og Hustru Lene i Linaa i Sunds. Hun var født 1685 og var saaledes 4 Aar ældre end sin Husbond. Den 3. November 1715 førte »Niels Ildsgaard« 4) i Aanum og hans Hustru »Maren N. Ildsgaards« deres første Barn, Lene, til Daaben i Skjern Kirke. I de følgende 9 Aar fik de nok en Pige og to Dreng og naaede derved at faa alle fire Bedsteforældre opkaldte. Da dette Par i en Del Aar havde boet i Aanum, kom Niels Niensens to Aar ældre Broder Thomas ogsaa dertil, rimeligvis i 1722 (1721 var han ikke Fadder ved Niels's Datter Edels Daab, men i April 1723 havde han selv Barn i Kirke i Skjern). At ogsaa han flyttede fra Ildskov til Aanum synes at tyde paa, at Broderen Niels har befundet sig vel i Byen Side om Side med Herregaarden. Man kunde fristes til at sige: Mærkelig nok! for Aanums Beboere har sikkert haft nok at gøre paa Hovmarken. Imidlertid, selv om vi fra vor Barndom har det Indtryk, at Hovmarken var det skrækkeligste Sted paa Jorden, et Sted, hvor Ridefogden gik og svang Pисken, mens Bønderne trællede med krum Ryg, var det kanske, vi kan sige vistnok, ikke saa slemt, som vi tror. Ikke alle Ridefogder var Djævle, og Bonden følte næppe dette Tryk saa haardt, naar han først var vant til det. Livsmødet havde han i hvert Fald i Jylland aldrig tabt. Saa snart der var Lejlighed til det ved Bryllup, Barsel eller Begravelse, soldede han baade med Mad og Drikke og glemte Livets Sorger. En Fæster havde det ogsaa i visse Retninger godt; kunde han ikke betale Landgilde og Skatter, maatte Husbonden bære Tabet, for det kunde i Reglen ikke betale sig at drive ham ud; havde han ikke Udsæd, maatte Husbonden forstrække ham dermed osv. osv. Restancelisterne for Lundenæs viser, at mange Bønder paa Godset levede af Herskabet, dette derimod ikke af dem. Sikkert er det ogsaa, at manges Husbond var saa beskeden i sine Fordringer, at han temmelig villig fandt sig i at give Afkald baade paa Landgilde og Skatter, naar han blot maatte faa alt det Hoveri af Bonden, han havde Brug for. Naar Hovedgaards-markerne blev godt drevne, kunde ofte de alene forrente hele Godsets Værdi.

Thomas Nielsen blev ikke gammel i Aanum; han døde allerede 1730, 43 Aar gammel. En Søn af ham, Niels Thomasen, der var døbt den 16. December 1725, døde 1781 som »Skoleholder i Aanum«.—Niels Nielsen og Maren levede derimod i en lang Aarække i denne By; de døde begge 1773.

4) En Fejlskrivning for Ildskov, der stadig gaar igen i Skjern Kirkebog. Den Niels Nielsen der kom fra Ildskov til Fæstegaard, benævnes ofte i Fæstegaard Kirkebog paa samme Maade

Dengang Niels Nielsen og Kirsten Miltersdatter var flyttede til Fæstegaard, er der al Grund til at antage, at der er blevet noget Samkvem imellem de beslægtede Familier i

Aanum og paa Fastergaard. Der er dog ingen Lejlighed til at finde sikre Vidnesbyrd om et saadant Samkvem inden langt hen i Tiden, da Niels og Kirsten havde afstaaet Fastergaard til deres Søn Milter. I 1746 finder vi saaledes »Niels Onum« blandt Fadderne til et af Milters Børn, som dette Aar blev døbt i FASTER Kirke. Der er ingen tvivl om, hvem denne »Niels Onum« var. og at hans Fadderskab paa Fastergaard er et Tegn paa, at Forbindelsen mellem de to Ildskov Familier var holdt i Live.

En Søn af Niels Nielsen i Aanum, Svend Nielsen, overtog Fødegaarden. Han og hans Hustru, Else Bendtsdatter, der var Datter af Bendt Ejstrup fra Ejstrup i FASTER, havde en stor Flok Børn, hvoraf 6 blev voksne. Den yngste af disse, Bendt Svendsen, kom til at bo i FASTER Anneks-Præstegaard; af hans Børn er to bleven gifte med Børnebørns Børnebørns Børn af Niels Nielsen og Kirsten Miltersdatter paa Fastergaard; og af Bendt Svendsens Børnebørn er 5 bleven gifte ind i Fastergaard-Slægten. Af hans Tvillingbroder Mortens Efterkommere er een gift ind i Slægten fra Fastergaard.

EN SLÆGTSLINIE FRA NIELS THOMASEN, ILDSKOV

I tilslutning til kapitlet om Niels Thomasen og hans slægt, side 38—40, opstilles her en oversigt over familieforbindingerne med slægten fra Fastergaard.

Niels Thomasen, søn af Thomas Nielsen af Bøgild, lkast; ~ 3. 6. 1683 med EdeI Christendatter fra Ildskov, antagelig søster til Milter Christensen.

Deres Børn:

Kjersten * 1686; Thomas * 1687, † i Skern 1730: Niels, ; Cidzel * 1691; Jakob * 1694; Kjersten * 1696; Karen * 1699; Citzel * 1700; Jakob * 1702; Karen * 1704; Karen * 1707; † 1708; Bole * 1710.

C) Niels Nielsen * 13. 4. 1689, † 1773; fæstebonde i Aanum, Skern, siden 1715; gift med

Maren Svendsdatter * 23.2. 1687, † 1773, datter af Lene og Svend Christensen af Linaa, Sunds:

Deres børn

Lene * 1715; Niels * 1718; Eddel * 1721, † som barn; Svend; Edel • 1727, † 1773 (~ 1754 med Michel Michelsen, skræder i Aanum; 3 døtre, 1 søn).

D) Svend Nielsen * 1. 1. 1724, † 24. 3. 1813; gaardmand i Aanum i Skern; gift med

Else Bendtsdatter * 1738, † 12. 8. 1814, datter af Bendt Ejstrup fra Ejstrup i FASTER:

Deres børn Jesper * 1765, † 1827 (gaardmand i Flask, Bølling; ~ 1798 med Birgithe Poulsdatter; 1 søn, 1 datter); Helene Marie * 1767; Edel * † 1768 og Maren * 1768;

Niels * 1769, †1770; Edel * †1771; Anne *† 1775; Niels * 1776, †i beg. af det 19. aarh. (somsoldat i Elmshorn, Holsten); (N+O) Bendt og Morten.

BENDT SVENDSEN, FASTER

Bendt Svendsen * 29.8.1779, †28. 1. 1869; gaardmand i Faster Kirkegaard, Faster; gift med

Johanne Mortensdatter fra Holmsland, * 1792, † 21.6. 1870:

Deres Børn:

A Svend, B Kirsten Margrethe, C Hans, D **Morten**, E Mariane, F Else, G Mads, H Niels.

A Svend Bendtsen * 8.7. 1814, d 10. 11. 1902; gaardmand i Ravnsbjerg, Brejning; gift med M e t t e L a u r i d s d a t t e r, datter af Laurids Hansen, Egeris i Nr. Vium:

B Kirsten Margrethe Bendtsen * 14.3. 1817, ; gift med Knud Jensen, gaardmand i Tolsgaard, Herborg:

C Hans Bendtsen * 6.11.1819, †2.7.1903; gaardmand i Klokmose, Faster; gift med Mette Jensdatter (Vestergaard).D Morten Bendtsen * 15. 3. 1823, †6. 4. 1904; ejede Lille Sudergaard i Bølling; gift med broderen Hans's steddatter Kirsten Vestergaard Sørensen.E Mariane Bendtsen * 23. 3. 1826; gift med Niels Pedersen, Søndergaard, Faster;

F Else Bendtsen * 3. 12. 1829; var gift med Peder Jensen (Mølle), gaardmand i Knorborg, Faster.

G Mads Bendtsen * 3. 9. 1833, †8. 8. 1898; gaardmand i fødegaarden; gift med broderen Svends steddatter Dina Madsen:

Deres søn Bendt Bendtsen er far til Mads Kirkegaard Bendtsen ~ med de Else Margrethe Jansen, Jens Peder Bendtsen ~ Kristine Marie Søndergaard Pedersen; deres søn; Mads Bendtsen er far til Kristian Nygaard Bendtsen ~ Ane Kirstine Andersen; deres søn Svend Ravnsbjerg Bendtsen, Lem, ~ Louise Dorthea Pedersen.

H Niels Bendtsen * 19.3.1838, † 14-4-1913; lærer i Bølling; gift med Dorthe Marie Madsen, datter af Mads Miltersen, Ny Fastergaard;

